

АФАРЫЗМЫ Ү МОВЕ М. ГАРЭЦКАГА

Я. Иваноу, В. Рагаудсоу

г. Минск

Ідентыстыль М.Гарэцкага чайбальш выражена прагмалогія яго афарызчым увроналі яго мовы.

У满怀не афарызмау як стылеўтваральнага элемента абумоўліваецца прагматычнай устаноўкай пісьменніка пісаць экакоміка, „паутагамі”, але з „поўнаі сілаі” пачуцця” /А.Адамовіч/.

Афарызчысць прозы Гарэцкага насяляеца ўключэннем у мову яго твору як адзінкавых выказванняў афарызчынага зместу, так і агуль-
най афарызчынай стылю.

Адметна вікарнасцю прагаік афарызму як пазы сваіх апавяданій /„Усе мінуетца”, „Ішучь усе — іду я ...” і інш./, а таксама ў якасці эпіграфаў да ўсяго твора ці да яго асобных частак /гл.: „Смачны за-
ц”, „Прчсягы” і інш./.

Афарызмы ў творах не выпадковыя, у іх /пагодле Із.Бугаёва/ -- по-
тукі ісціны, потукі апкаау на апвечныя пытанні ўщиць.

Амаль усе афарызмы характарызујуцца пазачасавай семантыкаю, інвар-
иантнай-прагматичнай змест якіх актуальны і сёнча, напрыклад: Трэзэ
прадпрыемлівых, рухавых і здольных дуніць вынёсё абচаственнае /„Род-
нае карэспондэнцыя”/; За шырокімі грамадзянскімі поглядамі вузелькіх, беларуска-славянскіх моян “че убачыць /„У чым яго кручуда?”/.

Афарызчынікі выражы ў вобразка-стилістичнай канцэпцыі прозы Гарэцкага адзінкі ў сваім родзе ўніверсальныя сродак ціля:

а/ чайбальш дакладнага выражэння аўтарскай думкі, напрыклад: Не-
хай сабе мы па погляд шэры, а, браце, дуба мота быдь і пад берым ку-
папом ре шэгая. /„Роднае карэспондэнцыя”/;

б/ вынученна індывідуальна-аўтарскага газумення жыцца, напрыклад:
Тоба шыль сягоц працу, сагацтва усіх прост, — праты зэмінтароба. “Пре-
мень здаронае челавека і загасы зух. /„Роднае карэспондэнцыя”/

З пункту глыблікіх функціялічных гетеротопіків афарызмы можна насы-
ці

ЧІЛЬ ГА:

б/ вігульнагаўганны /крылаты выразы, пареміялагічныя адзінкі, стылістычныя/, напрыклад: ...имат костачак маскоўскіх, почынскіх, лісвініх падарто „дамія пустак, багот беларускай зямлі... " /„Роднае карэнне"/; Хвароде у чес, занагоуе ў косні! /„Васю"/; Не п'еша ше і не вода ше тут. /„У чым яго кічу да?"/;

б/ сіверская ў выніку структурно-сясцевага змуження або памыленка юзульных афарызмаў, напрыклад: чаму быць, таму не мішавець, толькі чаму гэскі гобінка. /„Зіме"/; чаму быць — ад таго че вікуніца. /„Стражанне"/;

в/ аказіяральны /іх пераважаю большасць/, напрыклад: Каб не бы то бэзо цынам загалак, не было б чалавекага ѿцца... Пралі б людзі. /„Роднае карэнне"/; З лепых лядзеў гобінъ паг-голад звероў, пумяшчы гэ малочук. /„Роднае карэнне"/; Цэнтрась хараства залежыць зялёй лісаве аг ўспамінца. /„Еду самоу"/

Другія юзульнагасці скрой афарызмаў можна выцеліць цве тыпі:
а/ естечкы як моўная елементка толькі ў мове пісьменніка /узуальна-тарсіка/, — сё самі афарызмы чынавацца чекалькі гавоў у творах пісьменніка, напрыклад: Усе мішавенча; Скай дукіна і даслав усё на свяце;

б/ асташкі — чечальны ажанкі, напрыклад: Затівеючыся халадицца за сценічкую; чаму быць, таму не мішавець.

В узрак ганстахаўральга" түкіны афарызмы могуць быць:
а/ самастоіць выказваннем /рэплюк/ персанажа/, напрыклад: Семае жыць + ясніць спяре, — яшоў разве ёў сам з сабон генерал, — жыць чым да чого імкуніка, калі якво будзе яшель, якво размеху...
/„Генерал"/;

б/ часцей выказваннем /рэплюк аўтара-апекіравальніка яго дварных

весей/, якое бытуюць, напрыклад: Барбара, — ажевеу «блёскі га-
зрая, з піткай зімі» пісатель Рхім і — ях! — шурхда па печ.

Электронны архіў Беларускай Народнай Бібліятэкі

/„У пазіі”/

Ағарызы ү творах пісъменніка могуць пацлашы міжрәлкіава⁷ пар-
целлаци /ұйывающца па частках у мове ғозых асоб/, ғаприклад: /Уп-
рөд:/Пажывём -- паглядзім. -- Рухім:7 Калі әмывёмся. /„Рошас
карэнне”/, параду⁸: пажывём — паглядзім, калі әмывёмся.

Як правіла, ағарызы ұйывающца ү абсолютна аутакомта⁹ пазіци:
яны без зиягерти сваё^{*} сіңтаксічка¹⁰ структуры выдаляющца з виказ-
вания. Аднак у Гагецхага ағарызы ярэлка виступашы у ағосна ау-
такомта⁹ пазіци¹¹ /яны свабожна — без зиягерти ғарнальчага¹² структу-
ры — не выдаляющца з контексту/. Гэта пазіция мона быць:

a/ сіңтаксиатичага тылу /контактная і юстигная паглядзінъ/,
ғаприклад: Папарыться, костачкі пагрэш свае, мон^{*} га дүни палігчес
крыху табе. /„У пазіі”/, параду⁸: папарылся — і га дүни палігчес;
А паглядзі ты, сваток, на панськае ышцё. Чо^{*} ә тайболет^{*} такое, што
горш ... сабенкага. Распуста, паскульта. /„Рошас карэнне”/;
параду⁸: панськае ышцё горш за сабенкае: распуста, паскульты.

b/ парадигматичага /зияглеши форма цвейстоулага і іменнага
прэцжкатывау/, ғаприклад: Заніваещца ү слёзах скрілка, плаче аб
масрасці іаго свету, зве азірт юбіць, а тугі — не. /„Стратская му-
зыкала песня”/, параду⁸: мегин той свет, зве адаіт юбіць, а тугі
— не. Або: Гам на крэх вялікі перад госпадам йогам будзе, калі
уўядзім каго ү спакусу цабром сваім. Шю падалі чэм тиці добрыя че
мачастыр вто... /„Чарнічка”/; параду⁸: не уўядзі ү спакусу цабром
сваім.

Сіңтаксічча форма ағарызы¹³ часам ускладнене разумешке их семан-
тици. Натолькъ речејча зияглеши ағаристичных выражаву можна вимініць
метадам трансфармацичага складу — пляхам логика-сіңтаксічага
ператваренія складчага ағарызы ү яго „классическую” форму, ғаприклад:
О^{*}, Упра^{*}, паглядзі за сіхам, — гаворіць сват Рухім, — пера яго
апастліга, малада, /„Рошас карэнне”/; параду⁸: малада парад —

аңаслівал.

Атарыстичасың аутарска^{*} түмкі часам паскабллашта /көвүразға ак-
респеша/, — калі яна адғосіца же на көнгага, а да пәура^{*} асобы,
таптылал: ... і у пәрсек^{*} палюбоуңің ёспь чалавечең сәргі жана ү
на сваим хлебе — чалавек /„Страшная музыкава песня“/; паралу[†]:
— у пәрсек^{*} палюбоуңің[‡] — у көнгага, „яна“ — көнғы.

Электронный архив библиотеки МГУ имени А. А. Кулешова